

KOMUNIKACIJOM DO GRAMATIKE

Dunja Pavličević-Franić:
Komunikacijom do gramatike,
Razvoj komunikacijske kompetencije
u ranome razdoblju usvajanja jezika,
Alfa, Zagreb, 2005.

Krajem 2005. godine u Društvu hrvatskih književnika predstavljena je nova knjiga Dunje Pavličević-Franić pod nazivom *Komunikacijom do gramatike*, s podnaslovom *Razvoj komunikacijske kompetencije u ranome razdoblju usvajanja jezika*. Riječ je o znanstvenome djelu koje predstavlja koristan prinos hrvatskoj jezikoslovnoj znanosti i prosvjeti, a ponajprije hrvatskom primijenjenom jezikoslovlju i lingvodidaktici. Polazeći od postavki suvremenih jezikoslovnih teorija potkrijepljenih rezultatima vlastitoga

desetogodišnjeg znanstvenog istraživanja procesa učenja i poučavanja jezika te bogatoga stručno-pedagoškoga iskustva, autorica sustavno obrađuje usvajanje hrvatskoga jezika u predškoli i mlađim razredima osnovne škole.

Dunja Pavličević-Franić među prvima u hrvatskoj znanosti i prosvjeti promišlja, promiče i osmišljava komunikacijsko-stvaralački, funkcionalni pristup jezičnomu obrazovanju, utemeljen na načelima humanističke edukacije. Takav model afirmira i razvoj učiteljevih profesionalnih poučavateljskih vještina koje će omogućiti učinkovito, a ipak razigrano, zanimljivo i djeci osnovnoškolske dobi primjerenije učenje materinskoga jezika. Komunikacijski pristup učenju primjeren je upravo ranojezičnome razdoblju usvajanja hrvatskoga jezika jer polazi od činjenice da apstraktan sadržaj kakav je gramatika treba poučavati zorno, na temelju primjera iz svakodnevnih priopćajnih situacija. Naime, učenje normativne gramatike u ranojezičnome razdoblju nije nužno za uspješno ovladavanje materinskim jezikom i za razvoj komunikacijskih sposobnosti. Stoga bi gramatički sadržaji, napominje autorica, trebali biti prilagođeni spoznajnim mogućnostima i interesima u određenoj dobi, odnosno normativna bi se gramatika trebala preoblikovati u tzv. komunikacijsku gramatiku, dakle didaktički funkcionalnu školsku gramatiku čija su osnovna obilježja deskriptivnost (opisnost), imanentnost (svojestvenost, primjerenost) i funkcionalnost (jezik u funkciji svakodnevnoga sporazumijevanja). Takvim jezično-izražajnim pristupom gramatičkim sadržajima ponajprije se ostvaruje razvoj osnovnih jezičnih djelatnosti aktivnoga slušanja, razumijevanja, produktivnoga govorenja, čitanja i pisanja (razvoj komunikacijske kompetencije odnosno pragmatično, uporabno jezično znanje). To nikako ne znači dokidanje teorijskih jezikoslovnih sadržaja, nego se usvajanje tzv.

lingvističke kompetencije (teorijsko znanje o jeziku) potiče nešto kasnije, kad se steknu svi psihofizički, pedagoško-didaktički i spoznajni preduvjeti. Autorica ističe svrhu tako zamišljenoga procesa učenja hrvatskoga jezika koja bi se odnosila na razvoj izražajnih komunikacijskih sposobnosti svih vrsta, a ponajprije na uspješno usmeno i pismeno snalaženje u svakodnevnim priopćajnim situacijama, što će pozitivno utjecati na proces učenja općenito, odnosno na usvajanje znanja i drugih nastavnih sadržaja, a ne samo sadržaja hrvatskoga jezika.

Knjiga *Komunikacijom do gramatike* sastoji se od 12 poglavlja podijeljenih u četiri temeljne cjeline: Jezična komunikacija, Jezično izražavanje, Govorna interpretacija umjetničkoga teksta, Igre i aktivnosti za razvoj komunikacijske kompetencije. Na kraju knjige nalazi se pet dodatnih priloga: Sažetak na engleskome jeziku, Pojmovnik, Kazalo prezimena, Literatura i Bilješka o autorici. Svojim metodičkim pristupom i sustavnim iznošenjem sadržaja knjiga predstavlja zaokruženu cjelinu.

U prvoj cjelini autorica na temelju odgovarajućih znanosti (jezikoslovlja, psihologije, sociologije, pedagogije, komunikologije, sociolingvistike, dijalektologije, jezične standardologije, lingvostilistike i lingvometodike) postavlja čvrste znanstvene temelje za poglavlja koja slijede. Na početku razmatra odnos jezika, govora i mišljenja te objašnjava temeljne pojmove priopćajnoga procesa. Na temelju tih spoznaja i na temelju vlastitih znanstvenih istraživanja autorica tumači usvajanje i učenje jezika te donosi važne zaključke. Tako, navodeći rezultate vlastitih desetogodišnjih istraživanja neologizama, hapaksa, u djece predškolske dobi, dolazi do zaključka kako stvaranje neologizama, osim priopćajne uloge, ima i doživljaj ugode, radosne djelatnosti koju dijete spontano provodi te da predškolske hapakse na organskome

ili kojem drugom idiomu u sustavu okomite dvojezičnosti/višejezičnosti ne treba smatrati pogrješakama koje upućuju na nizak stupanj jezikoslovnoga znanja, već pozitivnom pojavom koja upućuje na razvijen jezični osjećaj. Takvo će dijete tijekom školovanja, modelom paradigmatškoga prijenosa, postupno naučiti proizvoditi i književnojezične oblike na svim jezičnim razinama te znatno lakše razviti svoju priopćajnu, ali i jezikoslovnju kompetenciju. Funkcionalno komunikacijsko izražavanje djece predškolske i rane školske dobi pomoći će pri usvajanju i učenju hrvatskoga jezika u odgojno-obrazovnoj instituciji kada jednostrano normativno dijete predškolske dobi, koje poznaje samo svoj organski govor, polaskom u školu postaje nenormativno dvojezična (bilingvalna) ili višejezična (polilingvalna, plurilingvalna) osoba. U knjizi se osobito objašnjava okomita dvojezičnost pod kojom se razumijeva više ili manje izražen međuodnos materinskoga (rođenoga, organskoga, okolinskoga, zavičajnoga) govora i književnoga jezika, jer dijete u ranojezičnome razdoblju nedovoljno poznaje književnojezične norme jezika pa stoga od njih i odstupa. Na temelju tih spoznaja autorica se u mlađim razredima osnovne škole zalaže za komunikacijsko-funkcionalan pristup usvajanju, učenju i poučavanju hrvatskoga jezika.

U cjelini *Jezično izražavanje* autorica se iscrpno bavi jezičnim vježbama utemeljenima na komunikacijsko-funkcionalnome pristupu. Vježbe su jezikoslovno, didaktički, funkcionalno-stilistički prilagođene psihofizičkim mogućnostima i zanimanju učenika mlađih razreda osnovne škole po čemu one predstavljaju novost s obzirom na dosadašnje priručnike te vrste.

Na početku pretposljednje cjeline, *Govorna interpretacija umjetničkoga teksta*, autorica opisuje i utvrđuje temeljne pojmove umjetnosti riječi i vrjednota govorenoga

jezika (auditivnih – čujnih i vizualnih – vidljivih), da bi zatim dala didaktičke upute za recitiranje i uvođenje učenika u književno djelo. Vrijednote govorenoga jezika ogledno je primijenila na dječjim pjesmama Gianija Rodarija, Tita Bilopavlovića i Luka Paljetka, te na primjerima proznih tekstova Mate Lovraka, Lava Nikolajevića Tolstoja i Stanislava Feminića.

U posljednjoj cjelini, Igre i aktivnosti za razvoj komunikacijske kompetencije, autorica u nizu od devet kreativno osmišljenih igara riječima, zadataka i vježbi pokazuje kako je gotovo sve nastavne jedinice predviđene programom hrvatskoga jezika i izražavanja za mlađe razrede osnovne škole moguće uspješno provesti prema komunikacijsko-funkcionalnome modelu.

Promatrajući knjigu u cjelini, možemo istaknuti da autorica na zanimljiv, jasan i širokoj čitateljskoj publici razumljiv način iznosi stručna i znanstveno utemeljena promišljanja, sustavno tumači i pojašnjava odnose u komunikaciji te u nastavi hrvatskoga jezika i jezičnoga izražavanja. Uz polazne stručno-teorijske postavke navode se i praktični primjeri jezičnih vježbâ, igara i aktivnosti koje studentima i učiteljima hrvatskoga jezika mogu pomoći u provedbi svrhovite i učinkovite nastave. Tako koncipirana knjiga znanstveno je djelo, ali i koristan priručnik učiteljima, profesorima i odgojiteljima, te udžbenik studentima hrvatskoga jezika, kao i svima onima koji na različite načine sudjeluju u odgojno-obrazovnome procesu i na njega utječu.

Tamara Gazdić-Alerić

POVIJEST HRVATSKIH GRAMATIKA

Sanda Ham, Povijest hrvatskih gramatika, Globus, Zagreb, 2006., 255 str.

Knjiga Sande Ham Povijest hrvatskih gramatika jedno je od najvećih kroatističkih djela uopće. Od brojnih prikaza i interpretacija povijesti hrvatskoga jezika ovaj je prikaz najcjelovitiji, najutemeljeniji i najobjektivniji, a istodobno najangažiraniji, najhrvatskiji te na poseban diskretan način i najemotivniji.

Takvi superlativi ostaju i kad se suoči s drugim međašnim djelima te povijesti. Sva krivudanja, sve kontroverze, sve protimbe i sve dileme u ukupnoj okomici hrvatskoga jezika kao nacionalnoga hrvatskoga bića autorica je uspjela činjenično zgusnuto i slikovito predočiti ne iskoračujući ni za koracić iz zadane teme i ne posežući ni za kojim materijalom osim hrvatskih gramatika, koje

